

Archeo-rapport 216

Het archeologisch vooronderzoek aan de Leuvensesteenweg te Tervuren

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba**

Archeo-rapport 216

Het archeologisch vooronderzoek aan de Leuvensesteenweg te Tervuren

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 216 Het archeologisch vooronderzoek aan de Leuvensesteenweg te Tervuren

Opdrachtgever:	Regie der Gebouwen Denys nv
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2014/12.825/17

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2014, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Regie der Gebouwen, Gulden Vlieslaan 87 bus 2 1060 Brussel Denys nv Industrieweg 124 9032 Wondelgem
Uitvoerder	Studiebureau Archeologie bvba
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2013/437
Vindplaatsnaam	Tervuren, Leuvensesteenweg 13
Locatie	Vlaams-Brabant, Tervuren, Leuvensesteenweg
Kadasternummers	Afdeling: 1, Sectie: C, perceelsnummers: 62E
Lambertcoördinaat 1	160389.723,168880.069,85.446
Lambertcoördinaat 2	160474.409,168914.638,880.36
Lambertcoördinaat 3	160477.278,168909.614,79.852
Lambertcoördinaat 4	160387.788,168862.475,82.52
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Topografisch plan	Zie fig. 1.1
Begindatum	21-10-2013
Einddatum	6-3-2014

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Tervuren, Leuvensesteenweg 13
Archeologische verwachtingen	Uit historisch onderzoek blijkt dat in het plangebied geen bebouwing was. Er liep wel een weg, de oude weg van Tervuren-dorp naar Leuven, te zien op plan van 1809. Er liep ook een zijweg aan deze weg; de Jodenstraat. Er zijn geen aanwijzingen dat er bebouwing zou bestaan hebben langsheen deze wegen. In 1817 kwam op deze plek de Hofmuur, een ommuring van het park met ernaast de Jodenstraat, een soort jachtweg. Het hele terrein is vermoedelijk in 1904 opgehoogd.
Wetenschappelijke vraagstellingen	- zijn er sporen aanwezig? - zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

	<ul style="list-style-type: none"> - hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd,...)? - maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren? - behoren de sporen tot één of meerdere periodes? - welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
Aard van de bedreiging	Op het terrein naast het museumgebouw wordt een nieuwe vleugel ingeplant bestaande uit een bovengronds en een ondergronds gedeelte dat doorloopt tot op de binnenkoer van het bestaande museumgebouw.
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Tervuren, Leuvensesteenweg 13

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project	p. 3
1.1 Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van de vindplaats	p. 3
1.3 Fysiografie	p. 5
1.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 5
1.3.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 6
1.4 Archeologische voorkennis	p. 7
1.5 Onderzoeksopdracht	p. 10
Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 11
Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand	p. 13
Hoofdstuk 4 Besluit	p. 19
Bijlagen	p. 21
Bijlage 1: Fotoinventaris	p. 23

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van de inplanting van een nieuwe vleugel naast en onder het Afrikamuseum in Tervuren legde Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek (2013-437) op in de vorm van 4 proefsleuven ten westen van het museum en 2 proefputten op de binnenkoer van het gebouw. Dit archeologisch vooronderzoek werd door hoofdaannemer Denys nv toevertrouwd aan Studiebureau Archeologie bvba.

De proefsleuven ten westen van het Afrikamuseum, de eerste fase van het archeologisch vooronderzoek, werden op 21 oktober 2013 uitgevoerd. De proefputten op de binnenkoer van het museum werden op 6 maart 2014 gegraven.

1.2 Beschrijving van de vindplaats

Het projectgebied ligt ten zuiden van de Leuvensesteenweg (fig. 1.1 en fig. 1.2).

Binnen de archeoregio's (fig. 1.3) is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek.

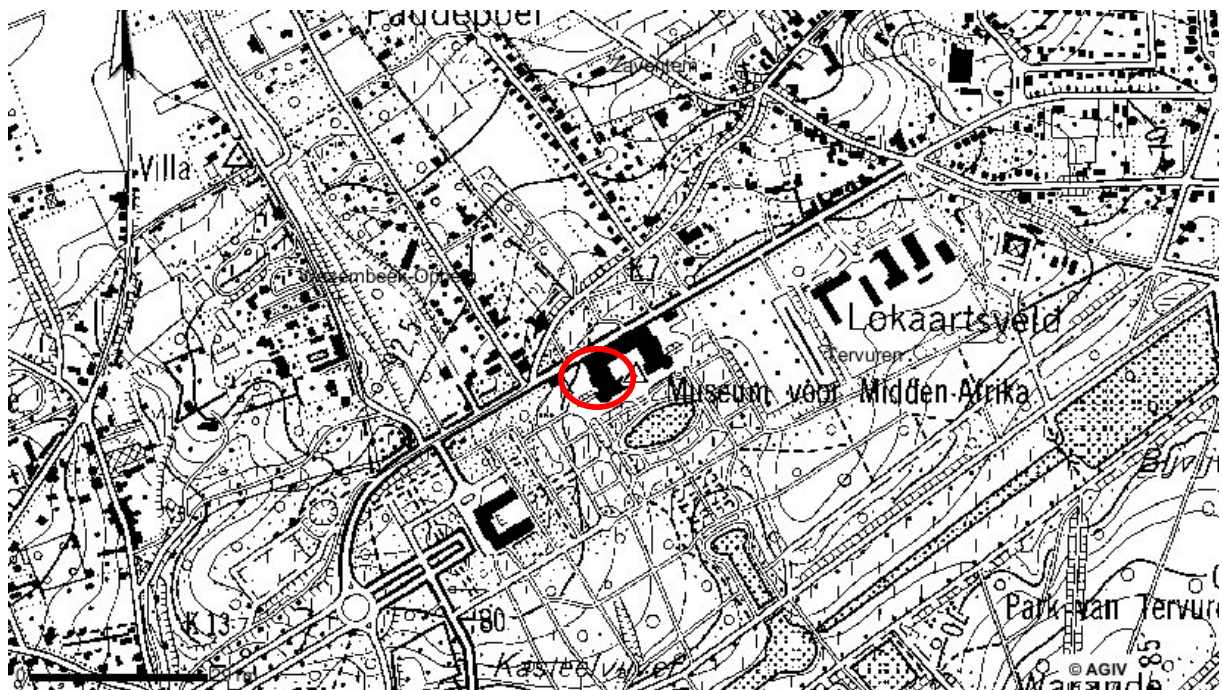

Fig. 1.1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied¹.

¹ www.agiv.be

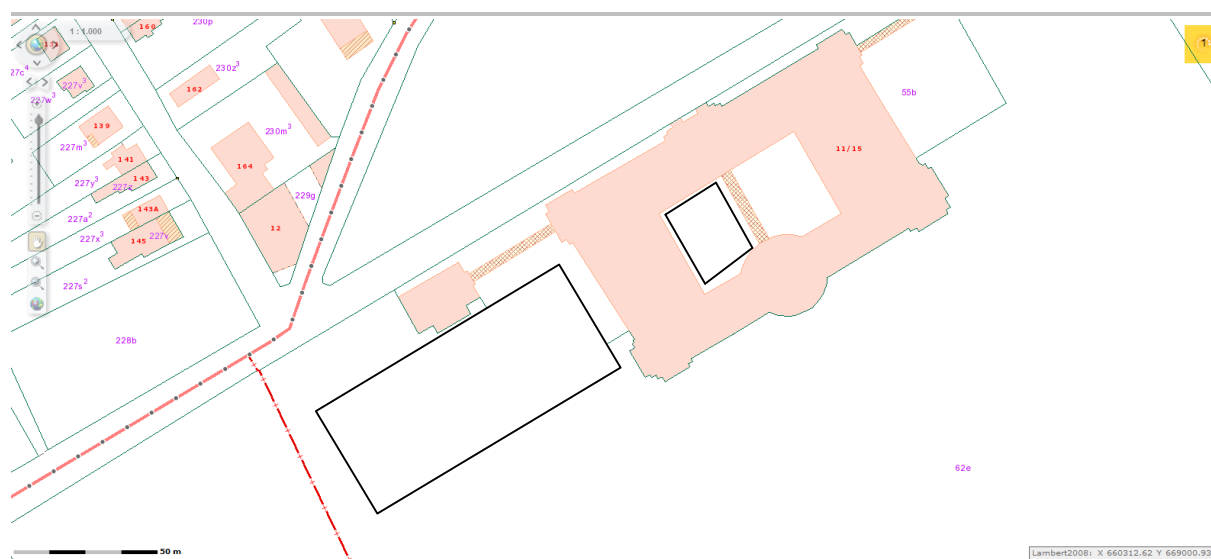

Fig. 1.2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied².

Lambertcoördinaat 1	160389.723,168880.069,85.446
Lambertcoördinaat 2	160474.409,168914.638,880.36
Lambertcoördinaat 3	160477.278,168909.614,79.852
Lambertcoördinaat 4	160387.788,168862.475,82.52

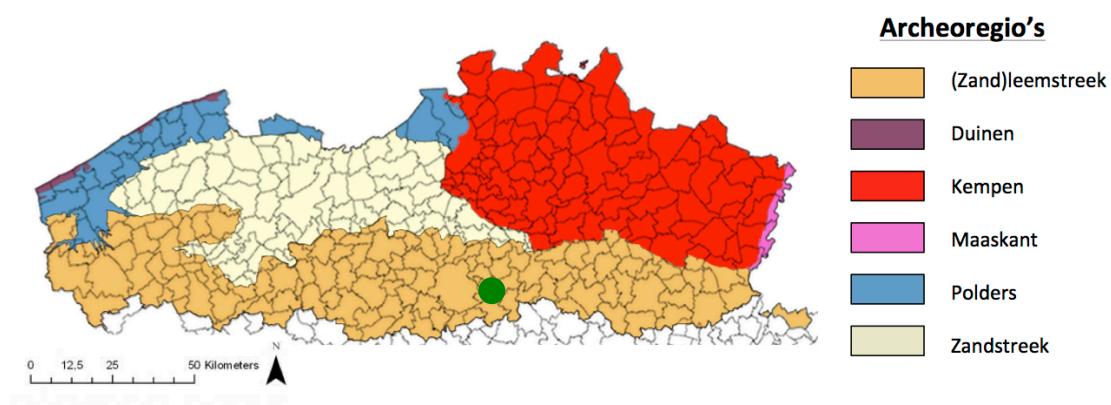

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² www.minfin.fgov.be

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Fysiografie

1.3.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte tussen 84 en 79 m TAW. Het oppervlak helt af naar het zuiden toe (fig. 1.4). De afwatering gebeurt via de Voer (fig. 1.5). Deze behoort tot het Dijlebekken.

Fig. 1.4: Lengteprofiel van het oppervlak en de helling in het projectgebied⁴.

⁴ Projectie via Google Earth.

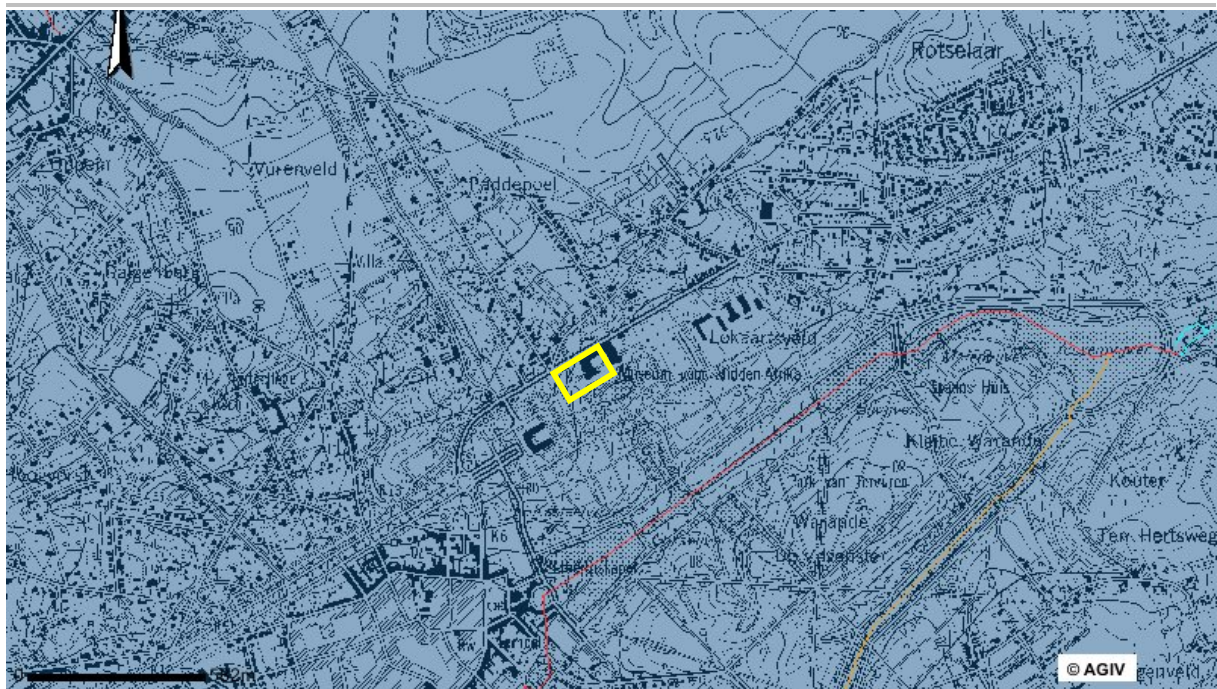

Fig. 1.5: Topografie en hydrografie rond het aangeduide onderzoeksgebied⁵.

1.3.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt in een zone met sterk vergraven gronden (OT) (fig. 1.6). In de omgeving van het projectgebied bevinden zich leemgronden (Aba0(b) en Abp)

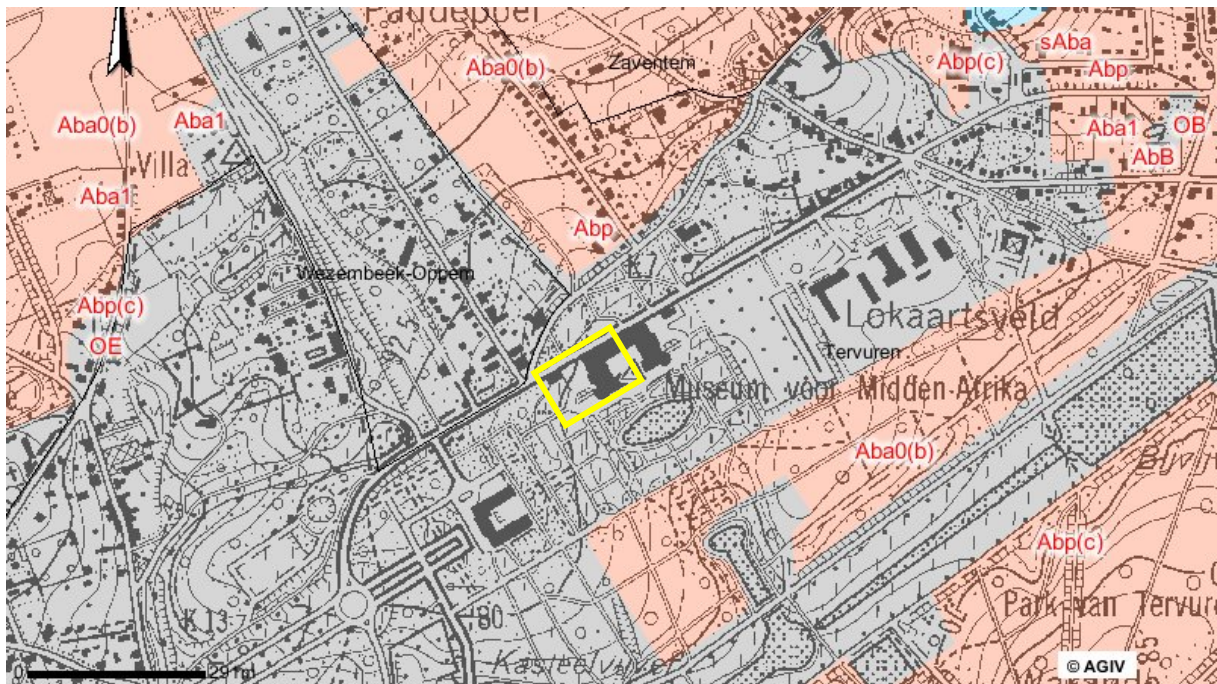

Fig. 1.6: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied⁶.

⁵ www.agiv.be

1.4 Archeologische voorkennis

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.7) zijn in de directe omgeving van het projectgebied verschillende archeologisch gekende vindplaatsen geregistreerd.

CAI 3964: Rotselaerhof, een laatmiddeleeuwse hoeve.

CAI 3240: Goordalmolen, een laatmiddeleeuwse molen.

CAI 3242: Hof ter Munck, een volmiddeleeuwse hoeve.

CAI 3239: Het kasteel van de Hertogen van Brabant, een laatmiddeleeuwse burcht met oudere bewoningsfasen.

CAI 5192: De laatmiddeleeuwse Sint-Janskerk.

CAI 1862 : Een laatmiddeleeuwse pastorie.

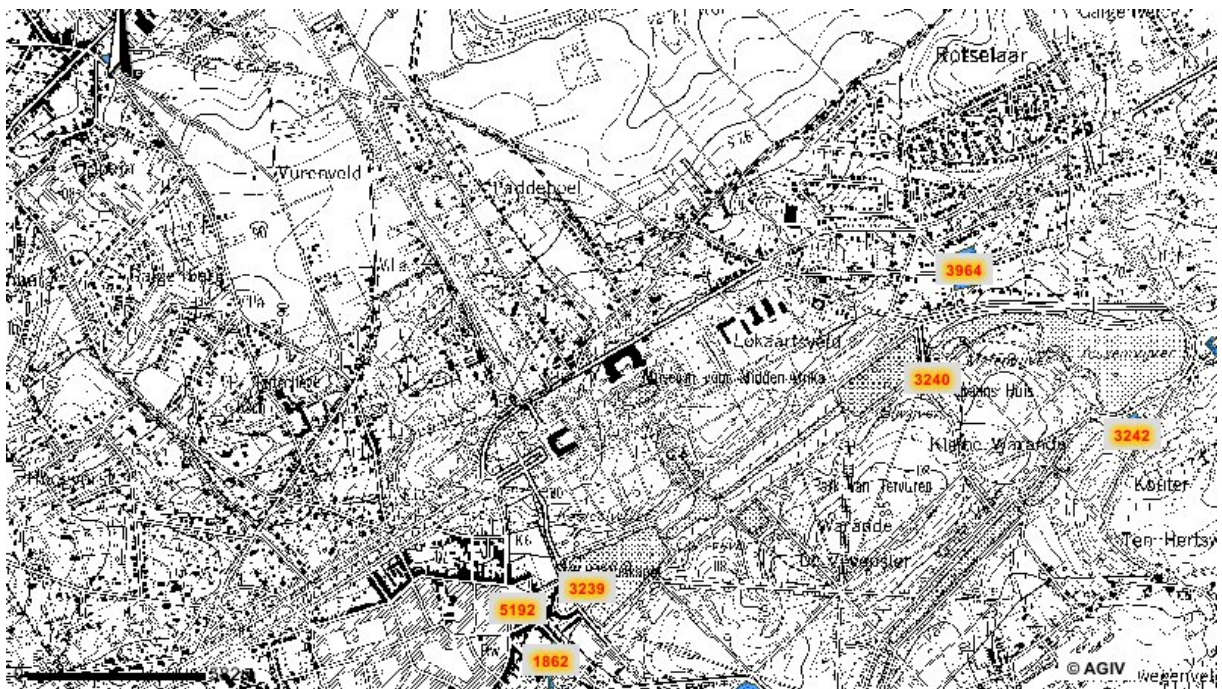

Fig. 1.7: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁷.

Het projectgebied maakt deel uit van het park van Tervuren. Het park van Tervuren is 207 ha groot en bevat een aantal belangrijke monumenten⁸. Vooreerst is er de archeologische site van de historische kasteelsite, die oorsprong is van het park. Vlakbij deze site ligt de 17de-eeuwse Sint-Hubertuskapel. De hoefijzervormige paardenstallen en de orangerie maken deel uit van de 18de-eeuwse toestand van het kasteeldomein. Er zijn tevens 17de- en 19de-eeuwse ommuringen en poorten bewaard van de Warande. In het begin van de 19de eeuw verrees op het parkdomein het jachtpaviljoen van Willem-Frederik van Oranje. Het meest bekend zijn echter het Koloniënpaleis en het Kongomuseum, nu het Museum van Midden-Afrika.

⁶ www.agiv.be

⁷ www.agiv.be

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/200634>

Aanvankelijk slechts een 10-tal bunder groot werd de Warande in de loop der eeuwen gevoelig uitgebreid⁹. Dit gebeurde reeds een eerste maal in 1230 door een overeenkomst tussen de hertog en de abdij van Park te Heverlee waardoor 10 bunder in de omgeving van het hof Termunt in het hertogelijk domein werden geïncorporeerd. Het is echter vooral ten tijde van de aartshertogen dat de warande aanzienlijk werd vergroot, onder meer met een deel van het gehucht Goordal en de oude banmolen van de hertogen van Brabant, ook gekend als het Spaans huis. In de periode 1625-1632 werd de houten palissade vervangen door een stevige bakstenen muur met tien poorten waarvan nog belangrijke resten bleven bewaard. Deze ommuring had tot doel ongewenste indringers buiten en het jachtwild binnen te houden. Latere substantiële uitbreidingen werden in 1763-1773 gerealiseerd door Karel van Lorreinen met de verwerving van het Hertenpark of Kleine Warande aan de oostzijde, in 1816-1817 door de Prins van Oranje toen het westelijk gedeelte van Lokkaartsveld werd ingelijfd en tenslotte in 1858-1859 toen het resterend gedeelte door de Belgische Staat werd aangekocht. In de periode 1868-1872 werden niet alleen ingestorte delen hersteld maar ook nieuwe muren gebouwd onder meer ter hoogte van Ten Hertswegen en de Molenlaan waar ter afsluiting ook gebruik werd gemaakt van ijzeren hekken.

Het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (1907-1910) is sinds 23 10 1985 beschermd als monument¹⁰. Het gebouw is een volledig symmetrisch uitgewerkt neoclassicistisch complex, gevormd door vier, op hoekpaviljoenen eindigende vleugels die een binnenkoer met een inmiddels gedichte, omlopende zuilengaanaderij omsluiten.

Op de geraadpleegde cartografische bronnen maakt het projectgebied deel uit van het park van Tervuren. Op de Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 1.8) staat het projectgebied als park met bomen weergegeven.

Op de Atlas der Buurtwegen (fig. 1.9) is het projectgebied onbebouwd.

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/200634>

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/200634>

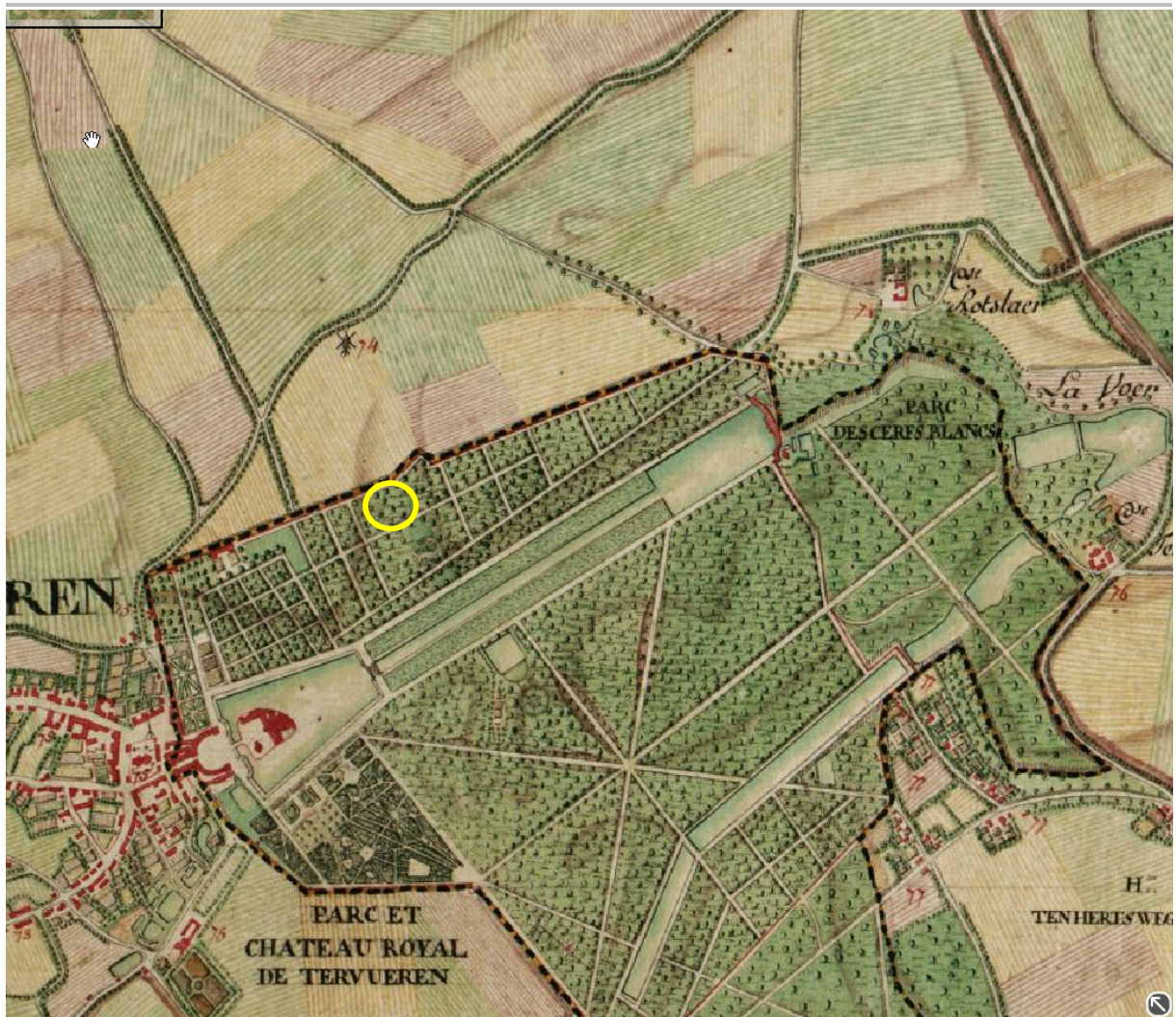

Fig. 1.8: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied¹¹.

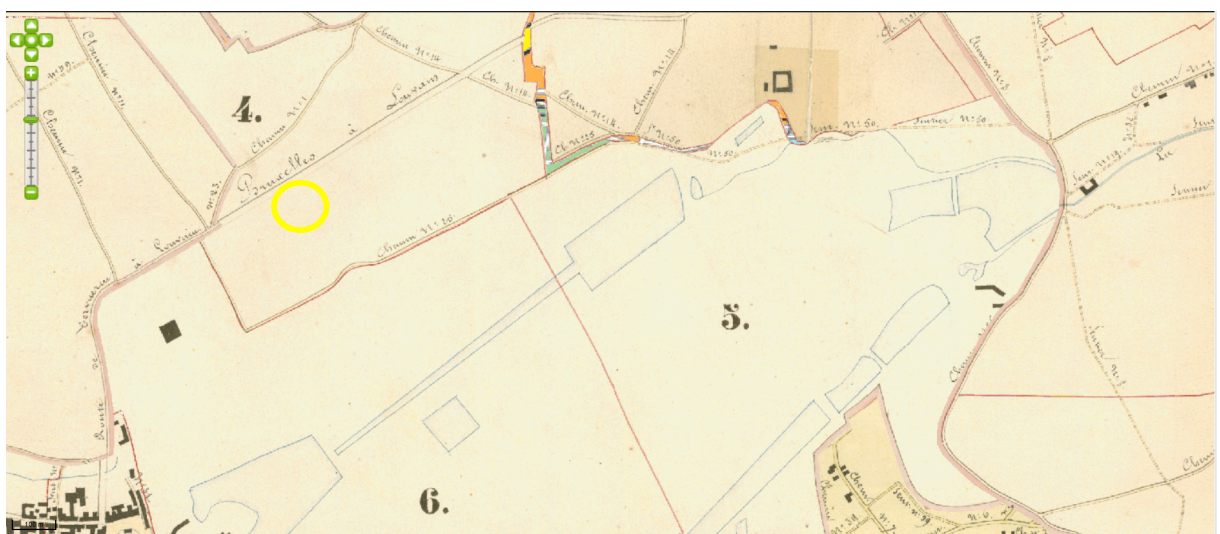

Fig. 1.9: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het projectgebied¹².

¹¹ www.kbr.be

Volgens een plan van 1809 liep er wel een weg door het projectgebied, de oude weg van Tervurendorp naar Leuven¹³. Deze weg had ook een zijweg. Er zijn geen aanwijzingen dat er bebouwing zou hebben gestaan langs deze wegen. In 1817 kwam op deze plek de Hofmuur, een ommuring van het park. Het terrein is vermoedelijk in 1904 opgehoogd.

1.5 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd,...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

¹² <http://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/wegen/raadpleeg-atlas-der-buurtwegen/index.jsp>

¹³ Volgens de bijzondere voorschriften.

Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie

Oorspronkelijk werden er 4 parallelle proefsleuven gepland ter hoogte van het nieuwe inkomgebouw en de ondergrondse zalen ten westen van het museum en 2 proefputten op het binnenplein van het museum. Bij het aanleggen van de eerste sleuf ten westen van het museum werd al snel duidelijk dat het terrein zwaar verstoord en opgehoogd was. Ook liepen er een aantal leidingen van nutsvoorzieningen door het te onderzoeken gebied. Na overleg met Onroerend Erfgoed werd besloten om 5 proefputten te graven (fig. 2.1 en 2.2)¹⁴. Deze putten werden aangelegd met een machine op rupsbanden met een platte graafbak.

Op de binnenkoer van het museum werden twee proefputten van 2 bij 2 m gegraven (fig. 2.3).

Alle sleuven werden digitaal topografisch ingemeten, evenals het maaiveld en de locatie van de profielen.

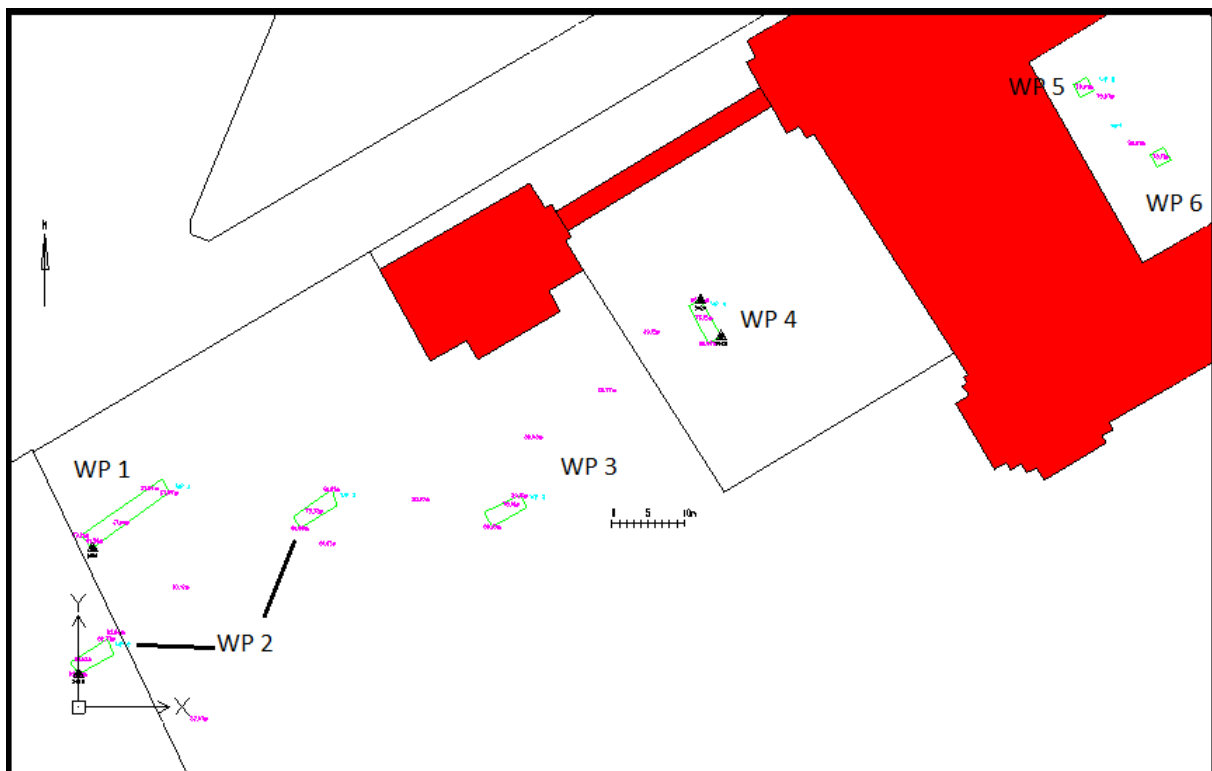

Fig. 2.1: Plan met aanduiding van de aangelegde proefsleuven en -putten.

¹⁴ De twee in elkaars verlengde gegraven putten werden beiden WP 2 genoemd.

Fig. 2.2: Aanleg van de proefput op de parking net ten westen van het Afrikamuseum.

Fig. 2.3: Aanleg van de proefput op de binnenkoer van het Afrikamuseum.

Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand

Bij het vooronderzoek met proefsleuven ten westen van het museum bleek het terrein verstoord te zijn. In de profielput van de eerste aangelegde sleuf bleek het terrein tot op minstens 2.30 m diep verstoord te zijn. (fig. 3.1). Daarom werd zoals vooraf besproken op de startvergadering afgeweken van de initiële aanpak van proefsleuven en gericht enkele proefputten gegraven om de situatie van het terrein in te schatten.

In totaal werden 5 proefputten gegraven tot op een diepte tussen 2 m en 2,30 m onder het maaiveld, één hiervan werd op de parking net ten westen van het Afrikamuseum aangelegd. De proefput ter hoogte van de zone van de oude weg Tervuren-Leuven werd doorgetrokken over de volledige breedte van het vermoede wegtracé (fig. 3.2). In deze doorgetrokken proefput werd tot op een diepte tussen 1,70 m en 2 m onder het maaiveld nog steeds baksteenbrokjes en steenkool aangetroffen in het vlak. Het wegtracé werd niet aangetroffen. Wel bevond er zich een puinlaagje in het profiel.

De zeer scherpe aflijning van de vermoedelijke C en Bt-horizonten en de bovenliggende gele leemlagen waarin zich telkens baksteenbrokjes of andere inclusies bevinden in alle aangelegde putten, laten veronderstellen dat het volledige onderzochte terrein eerder reeds aan ingrijpende bodemingrepen onderhevig was waarbij het terrein eerst afgegraven en genivelleerd werd en vervolgens opgehoogd (fig. 3.3 en fig. 3.4). Mogelijk vonden deze werken plaats bij de bouw van het huidige Afrikamuseum en de aanleg van het omliggende park met vijvers.

Eventueel aanwezige archeologische sporen op het projectgebied zijn bijgevolg met deze werken mee weggegraven.

De aanleg van de twee proefputten op de binnenkoer van het museum gaf hetzelfde resultaat. Ook hier bleek het terrein tot op minstens 2 m onder het maaiveld verstoord te zijn (fig. 3. 5). In werkput 5 werd op een diepte van 1,87 m een blok beton aangetroffen (fig. 3.6). In werkput 6 werd een bijkomende boring gezet. Op een diepte van 2.80 m bleek het terrein nog steeds verstoord te zijn.

Tijdens het vooronderzoek in de beide zones werden nergens archeologische sporen of vondsten aangetroffen.

Fig. 3.1: Het profiel in werkput 1.

Fig. 3.2: De doorgetrokken proefput ter hoogte van het vermoede wegtracé in werkput 1.

Fig. 3.3: De scherpe aflijning tussen de onderliggende steriele laag (Bt-horizont?) en de bovenliggende laag met baksteeninclusies in profiel 4 in werkput 2.

Fig. 3.4: De scherpe aflijning tussen de onderliggende steriele laag (C-horizont?) en de bovenliggende laag met baksteeninclusies in profiel 5 in werkput 3.

Fig. 3.5: Het profiel in werkput 6.

Fig. 3.6: Het betonblok onderaan in werkput 5.

Hoofdstuk 4 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

-Zijn er sporen aanwezig?

Er zijn geen sporen aangetroffen.

-Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

Er zijn geen sporen aangetroffen.

-Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd,...)?

Er zijn geen sporen aangetroffen.

-Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Er zijn geen sporen aangetroffen.

-Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Er zijn geen sporen aangetroffen.

-Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Gezien de resultaten van het vooronderzoek wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Daarom lijkt een verder archeologisch onderzoek niet verantwoord. Het officieel vrijgeven van het terrein gebeurt door Onroerend Erfgoed.

Ondanks het vrijgeven van het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)
- en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bijlage

Bijlage 1 Fotoinventaris

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2013-437-001		1	1	profiel
2013-437-002		1	1	profiel
2013-437-003		1	1	profiel
2013-437-004		1	1	profiel
2013-437-005		1	1	profiel 2
2013-437-006		1	1	profiel 2
2013-437-007		1	1	profiel 2
2013-437-008		1	1	profiel 2
2013-437-009		2	1	profiel
2013-437-010		2	1	profiel
2013-437-011		2	1	profiel
2013-437-012		2	1	profiel
2013-437-013		2	1	profiel
2013-437-014				overzicht
2013-437-015				overzicht
2013-437-016				overzicht
2013-437-017				overzicht
2013-437-018				overzicht
2013-437-019				overzicht
2013-437-020				overzicht
2013-437-021				overzicht
2013-437-022				overzicht
2013-437-023				overzicht
2013-437-024				overzicht
2013-437-025		2	1	profiel 2
2013-437-026		2	1	profiel 2
2013-437-027		2	1	profiel 2
2013-437-028		2	1	profiel 2
2013-437-029		2	1	profiel 2
2013-437-030		2	1	profiel 2
2013-437-031		2	1	profiel 2
2013-437-032		4	1	profiel
2013-437-033		4	1	profiel

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2013-437-034		4	1	profiel
2013-437-035		4	1	profiel
2013-437-036		4	1	profiel
2013-437-037		4	1	profiel
2013-437-038		3	1	profiel
2013-437-039		3	1	profiel
2013-437-040		3	1	profiel
2013-437-041		1	1	profiel 2
2013-437-042		1	1	profiel 2
2013-437-043		1	1	profiel 2
2013-437-044		1	1	profiel 2
2013-437-045		1	1	profiel 2
2013-437-046		1	1	profiel 2
2013-437-047		1	1	profiel 2
2013-437-048		1	1	profiel 2
2013-437-049		1	1	profiel 2
2013-437-050		1	1	profiel 2
2013-437-051		1	1	profiel 2
2013-437-052		1	1	profiel 2
2013-437-053		1	1	profiel 2
2013-437-054		1	1	profiel 2
2013-437-055		1	1	profiel 2
2013-437-056		1	1	profiel 2
2013-437-057		1	1	profiel 2
2013-437-058				overzicht
2013-437-059				overzicht
2013-437-060				overzicht
2013-437-061				overzicht
2013-437-062				overzicht
2013-437-063				overzicht
2013-437-064				overzicht
2013-437-065				overzicht
2013-437-066				overzicht

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2013-437-067				overzicht
2013-437-068		4	1	profiel 2
2013-437-069		4	1	profiel 2
2013-437-070				Werkfoto
2013-437-071				Werkfoto
2013-437-072				Werkfoto
2013-437-073		5	1	Profiel
2013-437-074		5	1	Profiel
2013-437-075		5	1	Profiel
2013-437-076		5	1	Profiel
2013-437-077		5	1	Profiel
2013-437-078		5	1	Profiel

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2013-437-079		5	1	Profiel
2013-437-080		5	1	Profiel
2013-437-081		5	1	Profiel
2013-437-082		5	1	Profiel
2013-437-083				Werkfoto
2013-437-084				Werkfoto
2013-437-085		6	1	Profiel
2013-437-086		6	1	Profiel
2013-437-087		6	1	Vlak
2013-437-088		6	1	Profiel

